

of the different manifestations of deviant behavior of young people, their objectivity and inevitability pose to society such basic tasks as search forms, methods and techniques for working with the young people, the concentration of efforts on rehabilitation as well as to prevent deviation from social norms.

Prevention – a combination of public, community, social and medical organizational and educational measures to prevent, eliminate or neutralize the major causes and conditions that cause all sorts of variations in human behavior. During prophylaxis understand first scientifically based and timely implemented actions aimed at: prevent possible physical, psychological or socio-cultural circumstances that contribute to the manifestation of deviant behavior; maintaining support normal levels of human life and health; to achieve a socially significant goals; disclosure of internal capacity; organization of leisure time, etc.

Key words: juvenile offenders, deviant behavior, delinquent behavior, prevention work.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК [37.013.42:364-785.62]:316.624-053.2

Г. Д. Золотова

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ В УМОВАХ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Адиктивна поведінка як один із проявів девіацій представляє сьогодні серйозну загрозу для благополуччя суспільства, адже її розповсюдження серед дітей має надшвидкі темпи. Поряд із «традиційними» для нас проблемами тютюнопаління, вживання алкоголю, для України сьогодні, як і для багатьох країн пострадянського простору, загрозу представляє утворення кримінального ринку наркотиків на рівні організованих злочинних угруповань. Профілактика наркотизму стає нагальною суспільною потребою [7].

Окрім уживання психоактивних речовин, небезпеку представляє і зростання так званих нехімічних адикцій дітей, таких як технологічні (залежність від комп'ютеру, від Інтернету, мобільного телефону, гаджет-адикція), процесуальні (залежність від азартних ігор, роботи, спорту, сексу, теле-, відеоперегляду тощо), харчові (булімія, анорексія), психоемоційних (залежність від релігійних сект, іншої людини, фанатизм тощо) види адиктивної поведінки. Усі ці залежності призводять до таких наслідків, як проблеми у навчанні, конфлікти з оточуючими, деградація особистості, нервово та фізичне виснаження. Ситуація ускладнюється

тим, що за виключенням усіх операцій із наркотичними речовинами, всі інші види адиктивної поведінки регулюються в основному моральними нормами [3, с. 114]. Проблема профілактики розповсюдження адикцій пов'язана із загальними проблемами суспільства, зі специфікою стихійної соціалізації дітей.

Уявлення про адиктивну поведінку розвивалися паралельно із появою та розвитком наркології, психології, соціології, соціальної педагогіки, і безумовно, на сьогоднішній момент ми не можемо назвати їх вичерпними. Серед вітчизняних фахівців у галузі соціальної педагогіки проблему адиктивної поведінки досліджують О. Безпалько, І. Зверева, А. Капська, П. Гусак, Н. Заверіко, Н. Максимова, Н. Бурмака, Н. Завацька, О. Чередниченко, І. Шишова, Т. Мартинюк, О. Мурашкевич. Проблемам нехімічних видів адикцій присвячені дослідження В. Менделевича, О. Єгорова, Ц. Короленка, Р. Садикова та ін. Сьогодні адиктивну поведінку відносять до різновиду девіантної поведінки і розуміють як «поведінку людини, для якої притаманне прагнення до відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки прийому різноманітних хімічних речовин чи постійній фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку та підтримання інтенсивних емоцій» [2, с. 103].

Адиктивна поведінка дітей носить сьогодні такий характер, що для подолання її потрібні міри превентивного, а не репресивного характеру [9]. А профілактична стратегія вимагає опори на системний підхід.

Мета статті – обґрунтувати систему профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади.

Спираючись на аналіз філософської, соціологічної, психологічної літератури, розглянувши сутність і зміст різних видів адикцій, проаналізувавши соціально-педагогічні підходи до профілактики адиктивної поведінки дітей, ми отримали знання, які стали методологічним орієнтиром, що дозволяє нам перейти до розгляду концептуальних основ нашої роботи. Перш за все потрібно відмітити, що стратегічною основою нашого дослідження виступає системний підхід. Ми звернулися до даного підходу як до провідного орієнтиру наукового пізнання, що отримав широке розповсюдження у науці і техніці з другої половини ХХ століття, і став однією з головних особливостей суспільних наук, а саме до таких наук відноситься соціальна педагогіка [5, с. 8; 6, с. 15].

У своєму дослідженні ми спираємося на таке розуміння системи, згідно якого під системою розуміється «багатоманітність взаємопов'язаних елементів, які виступають як певна цілісність». Дослідження профілактики адиктивної поведінки дітей якнайбільше відповідає положенню про те, що вся сукупність системних ідей включає концепції в різних наукових дисциплінах: біології, психології, соціальних науках [6, с. 22].

В. Афанас'єв визначає систему як «сукупність об'єктів, взаємодія яких викликає появу нових, інтегративних якостей, які не властиві окремо взятим компонентам, які утворюють систему» [1, с. 19]. Зв'язок між компонентами проявляється в тому, що зміна одного з них спричиняє зміну інших, зміну системи в цілому. У системі внутрішні зв'язки компонентів між собою переважають над зовнішніми впливами на них, а при формуванні системи можуть з'явитися нові компоненти, які були відсутні раніше. Для нас це положення є надзвичайно важливим, адже профілактичний вплив компонентів нашої системи покликаний захистити дитину від негативних впливів зовнішнього середовища. Зв'язок, цілісність і стійка структура компонентів системи, яка буде запропонована нижче, відповідають традиційним вимогам щодо наявності відмінних рис будь-якої системи [5, с. 38].

У своєму дослідженні ми будемо використовувати результати багатьох робіт по теорії систем і системному підходу. Відзначимо, що головна мета і функція системного підходу полягає у конкретно-методологічних принципах системного дослідження, наданні цілісного уявлення про методи і засоби дослідження сучасної науки [6, с. 11].

Аналіз досліджень використання системного підходу в педагогіці дозволив нам зробити висновок, що цілісна і багаторівнева природа профілактики адиктивної поведінки дітей повинна розглядатися саме з позицій системного підходу, який виступає основою нашого дослідження і дозволяє підходити до розуміння профілактики у багатоманітності внутрішніх і зовнішніх системних зв'язків. Усі заплановані заходи ми об'єднуємо в систему, де кожний окремий захід є її елементом, кожна дія узгоджується з іншою, напрямки і види роботи не протирічать, а витікають один із одного. А будь-яка дія суб'єкта або об'єкта профілактичного процесу впливає не тільки на особистість, а і на всю систему в цілому.

У даному випадку систему профілактичної роботи ми будемо відносити до одного із загальноприйнятих різновидів систем, а саме до побудови прикладних системних теорій і концепцій стосовно тих чи інших проблем спеціальних наук і розділів техніки, ця сфера системного дослідження є найбільш широкою [10, с. 107].

Із багатьох ознак системних сфер для системи нашого дослідження характерні наступні: наявність певної цілісності, функціональної єдності (загальної мети); масштабність (велика кількість частин, обсяг виконуваних функцій); складність (поліфункціональність поведінки) [там само, с. 99].

З точки зору субстанціональності система профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади є матеріальною, тобто створеною з матеріальних, речових (фізичних) компонентів; в залежності від спрямованості – це модель бажаного стану системи (вона спирається на заздалегідь задану мету, яку потрібно досягти у найближчому майбутньому); за засобом втілення – неформальна, тобто втілена без

використання формальних знаків, за допомогою звичайної мови [1, с. 213 – 215].

Система профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади має ознаки соціальної системи, тобто, є упорядкованою, самокерованою цілісністю багатьох різноманітних суспільних відносин, носіями яких є особи і соціальні групи, в які вони включені.

Запропонована нами система буде виконувати і дві основні функції соціальної системи: функцію збереження системи та її стану і функцію її удосконалення і оптимізації, адже побудована таким чином профілактична робота дозволяє забезпечувати здійснення профілактичного впливу і після завершення формуючого експерименту, а запланований моніторинг дозволить коректувати дії задля покращення результату.

При побудові системи профілактики ми враховуємо такі принципи системного дослідження як цілісність, наявність зв'язків і відносин, структури і організації, рівні системи та їх ієрархія (по «горизонталі» і по «вертикалі»), управління (різноманітні засоби зв'язку рівнів системи), самоорганізація системи, розвиток системи [10, с. 134 – 136].

Спираючись на думку Н. В. Кузьміної, яка зазначає, що здійснення дослідження на основі системного підходу вимагає побудови теоретичної її моделі (у нашому дослідженні – моделі соціально-педагогічної профілактики адиктивної поведінки дітей на рівні територіальної громади), перейдемо до методу моделювання. «Моделювання – специфічний спосіб пізнання, при якому одна система (об'єкт дослідження) відтворюється в іншій (моделі)» [1, с. 195].

Модель профілактики адиктивної поведінки дітей є аналогом соціальної дійсності на рівні територіальної громади, вона має структурно-функціональний характер, який розкриває сутність, структуру та основні елементи соціально-педагогічної теорії та практики.

Для побудови даної моделі ми звернулися до положення про те, що моделювання – це безперервний процес, який може не зводитися до однієї моделі, а представляти послідовну розробку декількох моделей, які змінюють одна одну (і це характеризує саме систему даного дослідження). Тим самим забезпечується більша наближеність моделі до оригіналу. Для опису навіть і простої системи може знадобитися послідовна сукупність моделей, які здатні максимально точно відобразити оригінал [там само, с. 202 – 212].

За допомогою низки моделей ми маємо можливість проілюструвати функціонування системи профілактики адиктивної поведінки дітей, при цьому відобразити, як це відбувається в умовах територіальної громади з урахуванням взаємозв'язку всіх суб'єктів профілактики і прогнозувати результати роботи. Особливо важливим є для нас відображення інтеграції соціальних інститутів територіальної громади, тому робота над моделюванням системи є базою для подальшої роботи з нею.

Дана стаття присвячена розкриттю концептуального блоку запропонованої моделі. Зауважимо лише, що структурний блок системи профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади має такі структурні елементи: цільовий компонент, об'єкт-суб'єктний компонент, змістовний компонент, технологічний компонент і компонент ресурсно-середовищний. За винятком останнього указанного компоненту всі компоненти є традиційними. Ресурсно-середовищний компонент запропонований нами для кращого відображення розуміння профілактичної роботи в громаді у взаємозв'язку діяльності інститутів громади, її ресурсів і активізації таким чином ресурсів самої особистості. Ми виходимо із позиції, що оскільки в житті дитини присутні як фактори ризику адиктивної поведінки, так і фактори захисту, – профілактична діяльність повинна базуватися на підвищенні захисних факторів особистості, активізації її ресурсів через вплив на ресурси громади.

Ми ні в якому разі не наголошуємо на видозмінненні традиційних основ використання системного підходу у педагогічній діяльності, пропонуємо лише урізноманітнити розуміння даного підходу у світлі обраної нами проблематики профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади. Таким чином ми підтверджуємо думку про те, що ефективними є концепції, які враховують постійні зміни соціально-психологічних явищ у розвитку суспільства.

Будь-яке наукове дослідження спирається на певні принципи, і посилаючись на думку, що принципами соціально-педагогічної діяльності є основні вимоги до її змісту, організації і здійснення [8], – звернемося до тих принципів соціально-педагогічної діяльності, які ми окреслюємо в нашій роботі, і які є специфічними саме для даної проблематики.

Перш за все потрібно відмітити опору на *принцип гуманізму*, який у соціально-педагогічній діяльності передбачає орієнтованість суб'єктів впливу на людину як на найвищу цінність, соціокультурний розвиток педагогічних об'єктів, мінімізацію виховного ризику і прогнозування результатів позитивної трансформації об'єктів. У контексті нашого дослідження реалізація даного принципу полягає в тому, що у центрі системи профілактики адиктивної поведінки – особистість дитини, яка має право на гармонійний розвиток і захист від негативного впливу соціального середовища. Ми можемо відзначити, що гармонійний розвиток проходить у ході діяльності і спілкування. У спілкуванні призначення самоцінності особистості дитини передбачає і гуманістичну спрямованість у відносинах між дітьми і дорослими, орієнтує на розуміння позиції рівності і особистісного зростання в системі відносин сім'ї, школи, громади, дає можливість відчувати дитині свою цінність і значимість, а батькам і вчителям – побачити в дитині особистість. Позитивний розвиток у процесі діяльності передбачає націленість соціально-педагогічного впливу на сприяння особистісному зростанню в процесі позитивно і змістовно організованої профілактичної діяльності.

Створення гуманістичних відносин означає рівноправні відносини на основі взаємної поваги між усіма об'єктами і суб'єктами системи. Основні гасла профілактичного впливу повинні бути позитивними і апелювати до найкращих характеристик і рис дитини. Позитивні механізми переконання актуалізують звернення до самоповаги, намагання пишатися своїми досягненнями тощо.

Наступний принцип – *принцип мінімізації педагогічного ризику*, він передбачає усвідомлення соціально-психологічних наслідків виховного впливу. Соціально-педагогічна профілактика націлена на те, щоби зменшити ступінь педагогічного ризику, попередити негативний результат впливу мікросоціуму на дитину [4]. Оскільки впровадження системи профілактики потребує певного часу, результати ефективності можна констатувати після завершення експерименту, – особливо важливою стає надійність і обґрунтованість прогностичної функції соціально-педагогічної діяльності. І надзвичайно важливим аспектом реалізації даного принципу є обережність подання інформації про адиктивну поведінку: з одного боку, не можна пробудити цікавість до експериментування з адиктивними речовинами і залучення до нехімічних видів адикцій, а з іншого – не можна подавати лише ту частину інформації, яка стосується шкоди, така подача сприймається як неповна та неправдива, створює інформаційний вакуум, в якому у подальшому народжуються міфи. Також потрібно уникати передачі власного суб'єктивного ставлення до адиктивної поведінки, адже це сприймається як нав'язування, а емоційна забарвленість не дозволяє сформулювати дітям власне емоційне відношення до проблеми. На запитання фахівця повинен надавати прямі чесні відповіді. Ухилення, недомовки приводять до втрати довіри, порушують контакт. Недовіра до учасників профілактичних програм, підозри у вживанні ПАР провокують закритість і загострення інтересу до адиктивної поведінки.

Не менш важливим для нас є *принцип випередження профілактичного впливу*, він забезпечує здійснення профілактичних дій до того, як дитина залучається до адикцій, у нашому варіанті – вживає психоактивну речовину, грає в азартні та комп'ютерні ігри тощо.

Наступним принципом є *принцип аксиологічності*, він передбачає ціннісну орієнтацію навчальної і виховної роботи на формування світоглядних уявлень про загальнолюдські цінності. Ми пропонуємо орієнтацію профілактичної роботи на ціннісно-раціональне розуміння норми у вигляді світоглядних уявлень про повагу до себе, до інших, здоровий спосіб життя, прагнення щастя. Важливо, щоби діти розуміли, що така позиція є проявом міжособистісних відносин, моральної і психологічної культури особистості.

Оскільки ми погоджуємося із позицією, що оточуюче середовище розцінюється як таке, що містить небезпеку для гармонійного розвитку дитини, – ми виділяємо *принцип адаптації та витривалості*. Тобто, соціальний педагог, або особа, що виконує його функції при реалізації

педагогічної профілактики, повинен формувати у дитини стійкість до неблагоприємного впливу факторів соціалізації. Розуміння необхідності соціально-психологічної адаптації як процесу оптимальної взаємодії особистості і соціуму є основою профілактичного впливу.

Відповіддю на активну пропозицію адиктивної поведінки з боку оточуючого середовища є *принцип експансивності*, тобто активного впровадження методик профілактики в існуючі форми виховної роботи. Даний принцип розуміється нами як необхідність активного впровадження профілактичних технологій у всі сфери життєдіяльності дитини: сім'ю, школу, дозвілля. Це протидія тиску реклами у вигляді виготовлення і розміщення антиреклами (соціальної реклами) профілактичного змісту.

Не можна випускати з уваги *принцип безперервності*, у даному випадку він передбачає профілактичний вплив протягом усіх років навчання у школі з актуалізацією засвоєних раніше знань, умінь і навичок і розширенням їх на кожному віковому етапі відповідно до особливостей вікової психології та підготовленості учнів [7].

Реалізацію *принципу парціальності* ми пропонуємо не тільки в рамках розуміння того, що система профілактики адиктивної поведінки є загальною складовою виховної роботи у навчальному закладі або інших соціальних інститутах, а і як положення, що це – невід'ємна частина соціально-педагогічної роботи у громаді, яка органічно вписується у загальний напрямок профілактики всіх інших видів девіантної поведінки дітей і не може розглядатися у відриві від них.

І, нарешті, *принцип послідовності* ми реалізуємо в організації поетапної роботи для досягнення мети. Цілі та завдання системи профілактики адиктивної поведінки потрібно розділити на загальні, стратегічні та прикладні в залежності від етапу впровадження та напрямку роботи.

Перед початком експериментального дослідження вважаємо за необхідне визначитися із процесуальною стороною роботи, це передбачає виділення окремих етапів діяльності. Етапами впровадження системи профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади є наступні.

Першим етапом ми визначаємо етап діагностико-проектувальної діяльності. Він передбачає діагностичні процедури виявлення рівня адиктивної поведінки дітей, готовності викладачів і батьків до профілактичної діяльності; планування впровадження системи профілактики за місцем і часом; розробку і побудову критеріїв ефективності профілактичної діяльності, визначення якості результату виховного процесу.

Другим етапом є етап інформаційно-ознайомлювальної діяльності. У нього включена координація і підготовка вчителів, соціальних педагогів, батьків та фахівців інших галузей до участі у профілактичній роботі, організація взаємодії між інститутами громади, виділення активу

громади, а також інформаційно-просвітницька діяльність і навчання основам профілактичної роботи в рамках даної системи.

Третім етапом ми визначаємо етап реалізації профілактичних заходів, тобто, перехід концептуальної моделі в площину практичної діяльності.

Четвертим етапом традиційно є етап оцінювально-виміральної діяльності, на якому здійснюється перевірка ефективності системи профілактики адиктивної поведінки, кількісна і якісна оцінка ефекту виховного впливу.

І завершальний п'ятий етап – етап рефлексивної діяльності. Він передбачає аналіз і осмислення досвіду профілактичної діяльності для виділення умов ефективності впровадження і осмислення перспектив подальшої розробки проблеми.

Даний погляд на проблему профілактики адиктивної поведінки дітей дозволяє сформулювати характеристику теоретико-методичних основ профілактики адиктивної поведінки дітей як знання, отримане за допомогою виділення концептуальних основ, принципів і етапів впровадження системи профілактики в умовах територіальної громади.

Таким чином, цілісну і багаторівневу природу профілактики адиктивної поведінки дітей ми розглядаємо з позицій системного підходу, який виступає основним підходом нашого дослідження. Усі заплановані заходи ми об'єднуємо в систему, де кожний окремий захід є її елементом, кожна дія узгоджується з іншою, напрямки і види роботи не протирічать, а витікають один із одного, і будь-яка дія суб'єкта або об'єкта профілактичного процесу впливає на всю систему в цілому. Систему профілактичної роботи ми відносимо до одного із загальноприйнятих різновидів систем, а саме до побудови прикладних системних теорій і концепцій стосовно тих чи інших проблем спеціальних наук і розділів техніки. Із багатьох ознак системних сфер для системи нашого дослідження характерні наявність певної цілісності, функціональної єдності, масштабність, складність. З точки зору субстанціональності система профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади є матеріальною, тобто створеною з матеріальних, речових компонентів; в залежності від спрямованості – це модель бажаного стану системи; за засобом втілення – неформальна, тобто, втілена без використання формальних знаків.

Принципами соціально-педагогічної діяльності, які ми окреслюємо в нашій роботі, є наступні: принцип гуманізму, який передбачає орієнтованість суб'єктів впливу на людину як на найвищу цінність, соціокультурний розвиток педагогічних об'єктів, мінімізацію виховного ризику і прогнозування результатів позитивної трансформації об'єктів; принцип мінімізації педагогічного ризику, який передбачає усвідомлення соціально-психологічних наслідків виховного впливу і необхідність обережного подання інформації; принцип випередження профілактичного впливу, він забезпечує здійснення профілактичних дій

до того, як дитина залучається до адикцій; принцип адаптації та витривалості, який диктує необхідність формування у дитини стійкості до неблагоприємного впливу факторів соціалізації; принцип аксиологічності, він передбачає орієнтацію профілактичної роботи на ціннісно-раціональне розуміння норми у вигляді світоглядних уявлень про повагу до себе, здоровий спосіб життя; принцип експансивності, який розуміється як необхідність активного впровадження профілактичних технологій у всі сфери життєдіяльності дитини і протидію тиску реклами; принцип послідовності, що полягає в організації поетапної роботи для досягнення мети; принцип безперервності, який передбачає профілактичний вплив протягом усіх років навчання у школі з актуалізацією засвоєних раніше знань, умінь і навичок; і принцип парціальності, який реалізується в рамках розуміння того, що система профілактики адиктивної поведінки є загальною складовою виховної роботи у навчальному закладі, і є невід'ємною частиною соціально-педагогічної роботи у громаді, яка вписується у загальний напрямок профілактики всіх інших видів девіантної поведінки дітей. Процесуальний аспект профілактичної роботи передбачає виділення етапів діагностико-проектувальної, інформаційно-просвітницької, реалізаційної, оцінювально-виміральної і рефлексивної діяльності.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у розкритті кожного з указаних компонентів моделі профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади.

Список використаної літератури

1. Афанасьев В. Г. Общество: системность, познание и управление / В. Г. Афанасьев – М. : Политиздат, 1981. – 432 с. **2. Безпалько О. В.** Соціальна педагогіка в схемах і таблицях / О. В. Безпалько. – К. : «Логос», 2003. – 134 с. **3. Змановская Е. В.** Девиантное поведение личности и группы: Учебное пособие / Е. В. Змановская, В. Ю. Рыбников. – СПб : Питер, 2010. – 352 с. **4. Лидак С. В.** Педагогическая профилактика наркотической зависимости у подростков в образовательном процессе школы: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Лидак Сергей Владимирович. – Ставрополь, 2005. – 205 с. **5. Проблемы методологии системного исследования** / [ред. коллегия И. В. Блауберг и др.]. – М. : «Мисль», 1970. – 455 с. **6. Садовский В. Н.** Основания общей теории систем. Логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. – М. : Изд-во «Наука», 1974. – 279 с. **7. Сердюк А. А.** Профилактика наркотизма в системе народного образования : методические и организационные аспекты чтения спецкурсов / А. А. Сердюк // Профилактика наркомании : организационные и методические аспекты / [сост. И. П. Рущенко]. – Харьков : Финарт, 2002. – С. 102–123. – (Итоговые материалы международного проекта). **8. Соціальна педагогіка** : підручник / [ред. проф. Капська А. Й.]. – [4-те вид., виправ.

та доповн.]. – К. : Центр учбової л-ри, 2009. – 488 с. 9. Щербина В. Соціальні риси мережних спільнот / В. Щербина // Соціальна психологія. – 2005. – №2. – С. 139 – 149. 10. Юдин Э. Г. Системный подход и принципы деятельности / Э. Г. Юдин. – М. : «Наука», 1978. – 291 с.

Золотова Г. Д. Обґрунтування системи профілактики адиктивної поведінки дітей в умовах територіальної громади

Профілактику адиктивної поведінки дітей ми розглядаємо з позицій системного підходу, всі заплановані заходи об'єднуємо в систему, в якій напрямки і види роботи витікають один із одного. Принципами профілактичної діяльності є принципи гуманізму, мінімізації педагогічного ризику, випередження профілактичного впливу, адаптації та витривалості, аксиологічності, експансивності, послідовності, безперервності і принцип парціальності. Процесуальний аспект профілактичної роботи передбачає виділення етапів діагностико-проектувальної, інформаційно-просвітницької, реалізаційної, оцінювально-вимірювальної і рефлексивної діяльності.

Ключові слова: адиктивна поведінка, профілактика, системний підхід, громада.

Золотова А. Д. Обоснование системы профилактики аддиктивного поведения детей в условиях территориальной громады

Профилактику аддиктивного поведения детей мы рассматриваем с позиций системного подхода, все запланированные мероприятия объединяем в систему, в которой направления и виды работы вытекают друг из друга. Принципами профилактической деятельности являются принципы гуманизма, минимизации педагогического риска, опережения профилактического влияния, адаптации и выносливости, аксиологичности, экспансивности, последовательности, непрерывности и принцип парціальности. Процессуальный аспект профилактической работы предусматривает выделение этапов диагностико-проектировочной, информационно-просветительской, реализационной, оценочно-измерительной и рефлексивной деятельности.

Ключевые слова: аддиктивное поведение, профилактика, системный подход, громада.

Zolotova G. D. Substantiation of the System of Preventive Measures of Children's Addictive Behaviour in Conditions of Territorial Community

We investigate the complicated and multi-level nature of preventing children's addictive behaviour from the perspective of systematic approach, we unite all planned measures in the system where each particular measure is its element, every action is coordinated with others, the directions and kinds of activities do not contradict, but follow one another. We consider the system of preventive measures to be the one of the generally accepted kinds of systems,

namely the building of particular systemic theories and conceptions concerning some issues of Science and Technology. Of numerous features of systematic spheres for the system of our investigation the typical ones are the following: presence of certain continuity, functional unity, immensity, complexity. From the points of substantiality, the system of preventive measures of children's addictive behaviour in conditions of territorial community is the material one, i.e. built up of material, corporeal components; depending on its direction – it is the model of the desirable state of the system; according to the way of implementation – informal one, i.e. implemented without using formal signs. The principles of social and pedagogical activity we outline in the research are the principle of humanity, the principle of mitigation of pedagogical risks, the principle of advancing the preventive influence, the principle of adaptation and endurance; the principles of axiological value, expansiveness, succession; the principles of continuity, and admission. The procedural aspect of preventive activity includes defining the stages of diagnostic and projective, informational and teaching, realization, evaluating and measuring, reflexive activity.

Key words: children's addictive behaviour, addictive measures, systemic approach, territorial community.

Стаття надійшла до редакції 06.09.2013 р.

Прийнято до друку 25.10.2013 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Харченко С. Я.

УДК 37.013.42

Н. А. Литвинова

**ПІДГОТОВКА ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ
ДО ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ПРОФІЛАКТИКИ ВЖИВАННЯ
НАРКОТИЧНИХ РЕЧОВИН ПІДЛІТКАМИ ГРУПИ РИЗИКУ
У НАВЧАЛЬНУ ТА ВИХОВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ШКОЛИ**

Безперервне зростання кількості наркозалежних в нашій країні, несприятливі прогнози розвитку ситуації, складність і відповідальність антинаркотичної профілактичної роботи визначають, що нею повинні займатися спеціалісти, які мають усі необхідні для успішної діяльності навички, знання, якості, ціннісні орієнтації. Профілактика наркоманії в підлітковому середовищі є ключовим соціальним замовленням для сфери освіти.

У педагогічній науці накопичено досвід дослідження проблем профілактики наркоманії неповнолітніх. Різні аспекти профілактики дітей і підлітків розкрито в дослідженнях Л. Бенюмова, Д. Колесова, Б. Братуся, А. Личка, В. Оржеховської, Н. Пихтіної, М. Фіцули,